

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЯВЛЕННЯ АДЕКВАТНИХ ПОКАЗНИКІВ ДИНАМІКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

доц. Касьяненко В.О.

Сумський державний університет (Україна)

Формування інновацій є досить динамічним процесом, та потребує перманентного моніторингу та оцінки. Крім того, мінливий характер інноваційної діяльності призводить до необхідності постійного оновлення та удосконалення різноманітних як теоретичних, так і прикладних аспектів цього процесу. У даному контексті варто також зауважити, що досягнути практичних позитивних результатів від реалізації інновацій на різних рівнях неможливо без попередніх ґрунтовних теоретичних досліджень та оцінки можливостей суб'єкта економічної діяльності у сфері впровадження інновацій.

У той самий час необхідно зазначити, що основою успішного впровадження інновацій та активного розвитку даної сфери є створення ґрунтовної теоретико-методологічної бази. Виходячи з цього, в першу чергу необхідно розглянути базові аспекти щодо сутності, складу та оцінки даного явища, які на сьогодні залишаються об'єктом наукових дискусій вітчизняних та зарубіжних вчених, і тому виникає необхідність їх глибокого аналізу та уточнення.

У контексті дослідження сутності інноваційного потенціалу варто зауважити, що дана категорія є компонентом економічного потенціалу країни, а саме однією з його базових складових, оскільки визначає конкурентоспроможність певної території, а підвищення цього показника є важливою стратегічною метою будь-якої держави.

Таким чином, справедливо зауважити, що інноваційний потенціал є поняттям комплексним та використання усіх його компонентів для поліпшення рівня конкурентоспроможності держави обумовлює необхідність розроблення механізму кількісної оцінки його складових. Розглядаючи послідовність формалізації даного процесу в загальному вигляді, доцільно зауважити, що в першу чергу, необхідно виокремити перелік системоутворювальних складових інноваційного потенціалу національної економіки, в подальшому надати їм якісної та кількісної характеристики і, як результат, сформулювати окремі науково-методичні підходи щодо кількісної оцінки базових складових.

Саме тому досить важливим аспектом наукових досліджень є виявлення окремих підсистем у рамках інноваційного потенціалу та відбір найбільш адекватних показників, які дозволять прослідкувати динаміку зміни цих складових і вплив виявлених тенденцій на систему в цілому.

Крім того, досить подібними за змістом є науковий та інтелектуальний елементи інноваційного потенціалу, а оскільки між зазначеними поняттями не можна провести чіткої межі, то доцільно було б залишити більш узагальнену категорію (наукову), яка, власне, передбачає активне використання інтелектуальних можливостей та їх реалізацію у практичних розробках.

Зважаючи на наведені проблеми у конкретизації компонентів інноваційного потенціалу, запропоновано виділяти такі його складові елементи: кадрову, фінансову, інформаційну та матеріально-технічну. Такий підхід має низку переваг, а саме:

– комплексність та однозначність – внесені до інноваційного потенціалу компоненти характеризують ресурси, необхідні на кожному з етапів інноваційної діяльності;

– простота квантифікації – для кількісної оцінки інноваційного потенціалу необхідно відібрати 7–10 показників, які б відображали динаміку змін кожного з трьох компонентів, тобто фактично необхідно відслідкувати тенденції розвитку 30–35 індикаторів;

– інформативність – відібрані компоненти, а також індикатори у рамках кожної із груп максимально повно відображають зміст інноваційного потенціалу. Не дивлячись на те, що нами виокремлено лише три складові досліджуваного явища, кожна з них є цілісною та

самостійною підсистемою забезпечення інноваційної діяльності і конкретизована з урахування специфіки розроблення та впровадження інновацій на загальнонаціональному рівні, а показники, які характеризують кожну з груп, є достатньо різнорідними для того, щоб досить об'єктивно та всесторонньо їх оцінити.

Отже, у рамках кадрового потенціалу запропоновано аналізувати як кадровий, так і науково-інтелектуальний потенціал, тобто фактично подана складова відображає різноманітні характеристики даного компонента через призму відповідних індикаторів, а саме:

- загальні тенденції ринку праці та безпосередньо трудову активність фахівців, які здійснюють наукові розробки;
- освітньо-кваліфікаційну підготовку в цілому та рівень підготовки і міграції спеціалістів вищої категорії;
- ефективність використання робочого часу та ключові аспекти політики вітчизняних підприємств у сфері підвищення кваліфікації персоналу.

Аналізуючи наступну складову інноваційного потенціалу економіки, а саме фінансову, справедливо зауважити, що у рамках даної групи скомпоновано 15 показників, які відображають як ресурсні можливості щодо інвестування в інноваційну діяльність, так й індикатори результативності такої діяльності. Отже, для оцінки фінансової компоненти було виділено ряд показників, які умовно об'єднано у декілька підгруп, що відображають різні аспекти взаємозв'язку фінансових ресурсів та інноваційної активності, а саме:

- загальні тенденції розвитку економіки та динаміку результативних показників рівня інвестиційної привабливості;
- витрати на інноваційну діяльність та доходи підприємств від інноваційномістких видів діяльності;
- обсяг фінансування інноваційної діяльності за джерелами та динаміку реалізації інноваційної продукції.

Розглянуті групи індикаторів у рамках фінансової складової інноваційного потенціалу дозволяють виявити як загальні тенденції розвитку економіки, які можуть бути одночасно стимуляторами та дестимуляторами інноваційної активності, так і окремі специфічні показники, які безпосередньо відображають дохідність, затратність та рентабельність інноваційної діяльності. Саме такий комплексний підхід дозволяє провести всебічну оцінку фінансового аспекту інвестиційної діяльності у рамках дослідження її потенціалу.

Останнім компонентом, виділеним у структурі інноваційного потенціалу, є його інформаційна та матеріально-технічна складові. Подана група показників аналогічно до розглянутих вище елементів містить 15 індикаторів, які дозволяють сформулювати найбільш об'єктивний та адекватний статистичний масив, що дозволяє оцінити одночасно інформаційне та матеріальне забезпечення інноваційної діяльності. У рамках цього дослідження доцільно було об'єднати дві розглянуті складові у єдину групу, оскільки на сьогодні інформаційна інфраструктура нашої держави перебуває на етапі становлення, що відображається як у законодавчій невизначеності, так і статистичних прогалинах, тобто зазначена сфера не досить активно відображена в аналітичних матеріалах, що істотно ускладнює процес виділення 15 самостійних індикаторів для цієї групи і формування на їх основі бази даних із достатнім для проведення моделювання числом спостережень.

Отже, у структурі інформаційної та матеріально-технічної складових можна виділити такі групи показників:

- індикатори забезпечення основними засобами вітчизняної економіки та матеріального забезпечення освітнього процесу;
- параметри розвитку інформаційної інфраструктури;
- показники динаміки сфери інтелектуальної власності;
- кількісні характеристики поширення інформації про стан наукових досягнень.

Варто зауважити, що інформаційно-матеріальний потенціал логічно доповнює структуру інноваційного потенціалу за ресурсною ознакою разом з його людською та

фінансовою складовими. Такий підхід є одночасно комплексним та конкретним, що істотно спрощує пошук статистичної інформації та безпосередньо процес квантифікації.

Також необхідно зазначити, що умовно процес оцінки інноваційного потенціалу можна поділити на кілька етапів, а саме:

- структурування досліджуваного явища;
- відбір індикаторів у рамках кожної групи;
- формування статистичного масиву даних для проведення моделювання;
- безпосередньо оцінку потенціалу з урахуванням тенденцій, виявлених на попередній стадії.

Продовжуючи аналіз інноваційного потенціалу економіки України в цілому та окремо кожної його складової, зокрема, поряд із виділеними і описаними на попередньому етапі дослідження показниками, що їх характеризують, актуальності набуває формування масиву вхідної статистичної інформації та розроблення адекватного науково-методичного підходу до кількісної оцінки базових складових інноваційного потенціалу.

Крім того, актуальним є також наголошення на тому, що основа формалізації кількісної оцінки складових інноваційного потенціалу – теоретична інтерпретація категорії «потенціал» як зіставлення сильних та слабких сторін відповідного явища чи процесу. Паралельно з цим зауважимо, що кожна зі складових інноваційного потенціалу ми розглядаємо як цілісну систему, тому аналіз проводиться в межах усієї сукупності факторних ознак, а не як окрему за кожним із показників, зіставляючи його фактичне та еталонне значення. Тобто виділення максимального та мінімального рівнів відбувається за всією вибіркою індикаторів, що характеризують кожну зі складових інноваційного потенціалу. Таким чином, математична інтерпретація складових інноваційного потенціалу визначається у вигляді статистичного показника координації між сильними та слабкими сторонами їх характеристик.

Доцільно також зауважити, що з урахуванням того факту, що завданням даного дослідження є оцінка інноваційного потенціалу безпосередньо економіки України в цілому, а не певних її галузей чи напрямків діяльності, то як результативну ознаку запропоновано вибрати ВВП як показник, який найбільш інтегровано та адекватно характеризує стан розвитку національного господарства і фінансової сфери.

Розглядаючи часову складову подальших науково-методичних підходів, необхідно зазначити, що розроблені методики можуть використовувати будь-який масив динамічної інформації незалежно від поділу статистичних даних на рік, квартал, місяць і т. д., а практичний результат буде отриманий на кінець досліджуваного періоду. Таким чином, науково-методичні підходи до кількісної оцінки складових інноваційного потенціалу будуть мати можливість накопичувати з кожним досліджуваним періодом масив вхідної інформації і, як результат, враховувати історичний розвиток певної компоненти інноваційного потенціалу економіки.

Таким чином, детально розглянувши особливості формування інноваційного потенціалу економіки України, визначивши його релевантні складові і набір показників, що їх характеризують, та дослідивши інструментарій його оцінки на прикладі вітчизняних та закордонних методик, можна сформулювати авторський науково-методичний підхід до кількісної оцінки інноваційного потенціалу в цілому та його складових зокрема.

При цьому, справедливо зауважити, що ґрунтовно проаналізувавши у даному підрозділі перші два етапи формалізації процесу ідентифікації та кількісної оцінки складових інноваційного потенціалу економіки України (виділення складових інноваційного потенціалу, формування груп показників, що характеризують кожну зі складових найбільшою мірою), у подальшому значної актуальності набуває дослідження окремо кожної складової та формування в їх межах відповідного науково-методичного підходу кількісної оцінки.

Касьяненко, В.О. Аналіз підходів до виявлення адекватних показників динаміки інноваційного потенціалу [Текст] / В.О. Касьяненко // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 6-8 травня 2014 р.: у 2-х т. / За заг. ред.: О.В. Прокопенко, О.В. Люльова. - Суми : СумДУ, 2014. - Т.1. - С. 111-115.